

Sportieve leerlingen in de vernieuwde bovenbouw van vmbo-bb/kb (1)

Keuzemogelijkheden en structuur van de beroepsgerichte programma's

Dit schooljaar start de vernieuwing van de beroepsgerichte programma's in de bovenbouw van de basis-, kaderberoepsgerichte en gemengde leerweg (vmbo-bb, -kb en -gl). Welke keuzemogelijkheden zijn er voor leerlingen die zich graag willen ontplooiën in en door sport en hoe kunnen we deze leerlingen voorbereiden op vervolgstudie en beroep?

TEKST MARTHA HAVERKAMP EN GER VAN MOSSEL

In dit eerste artikel gaan we in op de keuzemogelijkheden en de structuur van de vernieuwing. In het tweede artikel beschrijven we drie sportieve voorbeeldarrangementen. Beide artikelen zijn gebaseerd op de handreiking *Sportieve leerlingen in de bovenbouw van vmbo-bb/kb*. De handreiking, ontwikkeld door SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, is te downloaden op <http://bewegingsonderwijs.slo.nl/>.

Profilering met sport en bewegen

Alle leerlingen in het vmbo volgen bewegingsonderwijs of lichamelijke opvoeding (LO). Een groot aantal vmbo-scholen profileert zich met sportklassen in het eerste en tweede leerjaar. In de bovenbouw zoeken scholen naar mogelijkheden voor een vervolg daarop, rekening houdend met de aansluiting op vervolgopleidingen. Voorheen kozen sportieve leerlingen veelal voor het intersectorale programma Sport, dienstverlening en veiligheid (SDV). In de nieuwe examenprogramma's bestaat SDV echter niet meer. De vernieuwing biedt wel andere mogelijkheden om tegemoet te komen aan deze leerlingen.

Om welke leerlingen gaat het?

Sport- en beweegopleidingen (niveau 2 en 3) zijn niet op zoek naar de betere sporters, maar naar jongeren die het leuk en uitdagend vinden

om bewegingsactiviteiten voor anderen te organiseren en te (bege)leiden. Door vmbo-leerlingen met deze regelende rollen kennis te laten maken, worden zij zich bewuster van hun behoeftes ten aanzien van en hun keuze voor de vervolgopleiding. In tabel 1 staat een overzicht van verschillende examenprofielen met betrekking tot sport en bewegen op het mbo.

Een sport- en beweegopleiding lijkt sportieve jongeren vaak heel aantrekkelijk: je maakt van je hobby je werk. Maar anderen te laten genieten van sport, vooral als het gaat om specifieke doelgroepen, vraagt heel andere vaardigheden dan zelf sporten. Het is goed om jongeren in het vmbo daarop voor te bereiden en daadwerkelijk te laten ervaren of een sport- en beweegopleiding bij hen past.

Op basis van gesprekken met coördinatoren en docenten van diverse mbo-instellingen laat voor een mbo-opleiding Sport en bewegen een geschikte student zich als volgt typeren:

Een leerling ...

- ... die bewust heeft gekozen voor een vervolgopleiding sport en bewegen (LOB);
- ... die wil leren communiceren, organiseren, plannen, improviseren, dienstverlening, en dergelijke (zich persoonlijk wil ontwikkelen);
- ... die een sportieve uitstraling heeft (geloofwaardig in houding en gedrag en eigen gezonde leefstijl);

Examenprofiel mbo	Kwalificatiedossier mbo	Kwalificatie mbo
Zorg, welzijn en sport	Sport en bewegen	Niveau 3: Sport- en bewegingsleider Niveau 4: Coördinator sport- en bewegingsleider Coördinator buurt, onderwijs en sport Coördinator sport, bewegen en gezondheid Coördinator sportinstructie, training en coaching
Zorg, welzijn en sport Voedsel, groen en gastvrijheid	Dienstverlening	Niveau 2: Helpende zorg en welzijn Medewerker sport en recreatie Medewerker facilitaire dienstverlening
Horeca, toerisme, voeding en facilitaire dienstverlening	Facilitaire dienstverlening	Niveau 4: Facilitair leidinggevende
	<i>Travel, leisure en hospitality</i>	Niveau 3: Zelfstandig medewerker <i>leisure & hospitality</i> Niveau 4: Leidinggevende <i>leisure & hospitality</i>
Zakelijke dienstverlening, orde & veiligheid ICT	Particuliere beveiliging	Niveau 2: Beveiligger Niveau 3: Coördinator beveiliging

▲
Tabel 1.
Doorstroommogelijkheden
naar het mbo op het gebied
van sport en bewegen

- ... die het leuk vindt om anderen te laten bewegen en sporten (verlenen van sportieve diensten, les geven, leidinggeven, organiseren van evenementen);
- ... die kan reflecteren op zijn/haar (bege) leidinggeven.

Vernieuwing van de beroepsgerichte programma's: tien profielvakken

In de vernieuwing zijn er voor de volgende tien profielvakken nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's ontwikkeld:

- 1 Economie en ondernemen (E&O)
- 2 Horeca, bakkerij en recreatie (HBR)
- 3 Zorg en welzijn (Z&W)
- 4 Bouwen, wonen en interieur (BWI)
- 5 Produceren, installeren en energie (PIE)
- 6 Mobiliteit en transport (M&T)
- 7 Media, vormgeving en ICT (MVI)
- 8 Maritiem en techniek (MaT)
- 9 Groen
- 10 Dienstverlening en producten (D&P)

Structuur van de vernieuwing

Met de vernieuwing verandert tevens de structuur van de beroepsgerichte examenprogramma's. Elk beroepsgericht examenprogramma

bestaat uit twee delen: het profielvak met vier modulen en vier keuzevakken. De examenprogramma's van zowel de modulen als keuzevakken zijn vergelijkbaar qua omvang en omvatten ongeveer 100 uur. Het is aan de school hoeveel docentcontacturen daar aan gekoppeld worden. In zowel het beroepsgerichte profielvak als in het beroepsgerichte keuzevak is de kern (delen van de kern) geïntegreerd. De begrippen kernprogramma, profielvak en keuzevakken worden hieronder en in figuur 1 nader toegelicht. Voor meer informatie zie <http://vernieuwingvmbo.nl/>.

Kernprogramma

Het kernprogramma bestaat uit voor de sector kenmerkende inhouden (kennis, vaardigheden en houding). Inhouden uit het kernprogramma worden niet los geëxamineerd, maar komen naar voren in het profielvak en de keuzevakken van de leerling.

De kern bestaat uit drie categorieën (a, b en c):

- deel a bevat algemene kernvaardigheden en is voor alle profielen gelijk;
- deel b is specifiek voor het profiel en bevat kenmerkende inhouden (kennis, houding en vaardigheden);

- deel c is voor alle profielen hetzelfde en bevat doelen ten behoeve van loopbaanoriëntatie en -ontwikkeling (LOB).

Profielvak

Het profielvak bevat kennis, houdingsaspecten en vaardigheden die tot doel hebben de leerling kennis te laten maken met een opleidings- en beroepenveld/sector. Het profielvak bestaat uit vier modules en omvat 50% van het beroepsgerichte examenprogramma van de leerling. Alle bb- en kb-leerlingen volgen de vier modules, de gl-leerlingen volgen twee aangewezen modules. Het profielvak wordt centraal geëxamineerd met een centraal schriftelijk en praktisch examen (CSPE) en indien de school dat wenst met een schoolexamen (SE).

Keuzevakken

Naast het profielvak moet een leerling minimaal vier keuzevakken afsluiten. Voor de GL-leerling zijn dat ten minste twee keuzevakken. De keuzevakken hoeven niet per se aan te sluiten bij het profielvak. Modules uit andere profielvakken kunnen ook als keuzevakken gekozen worden met een maximum van twee uit eenzelfde profielvak. De vier keuzevakken worden, al dan niet geïntegreerd, afgesloten met een SE. Vanwege de inwisselbaarheid zijn de keuzevakken qua inhoud en omvang gelijkwaardig aan de modules. Keuzevakken omvatten in totaal 50% van het beroepsgerichte examenprogramma van de leerling. Door de structuur met keuzevakken kan beter dan voorheen ingespeeld worden op de passie van individuele leerlingen.

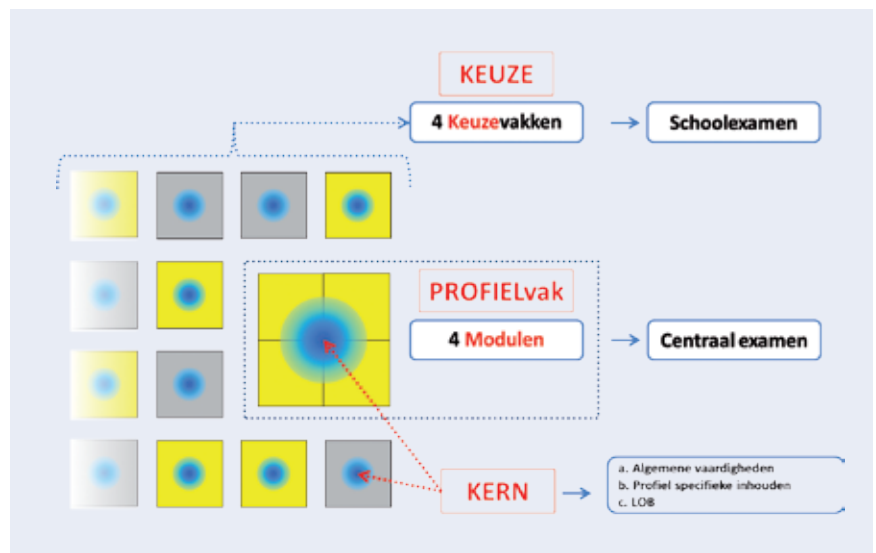
Profielgebonden algemeen vormende vakken

In het gemeenschappelijk deel volgt iedere leerling de verplichte vakken Nederlands, Engels, maatschappijleer, een kunstvak en lichamelijke opvoeding. Naast de vier modules volgt de leerling twee verplichte algemeen vormende vakken die zijn gekoppeld aan beroepsgerichte profielen, de zogenaamde profielgebonden avo-vakken. In tabel 2 staat aangegeven om welke avo-vakken het gaat bij de beroepsgerichte profielen.

Welke keuzemogelijkheden heeft de sportieve leerling in het vernieuwde vmbo?

In leerjaar drie en vier volgen alle leerlingen het reguliere vak LO. Naast het verplichte LO krijgen de leerlingen door de vernieuwing meer keuzemogelijkheden om een sportief leerarrangement, bestaande uit een profielvak en vier keuzevakken, samen te stellen.

Het leidend principe van het beroepsgerichte profielvak Zorg en welzijn (Z&W) is werken

met en voor mensen. Daarmee sluit het van alle profielen het meeste aan bij de beroepspraktijk van bewegen en sport, waarin het gaat om het werken met en voor mensen. Door het profielvak Z&W en een of meerdere beroepsgerichte keuzevakken aan elkaar te verbinden (al dan niet in combinatie met een module van een ander profielvak), kunnen leerlingen zich profileren met sport en bewegen.

Profielvak Zorg en welzijn

Het profiel Z&W kent één beroepsgericht profielvak met vier modules:

- Mens en gezondheid (bb en kb)
- Mens en omgeving (bb en kb)
- Mens en activiteit (bb, kb en gl)
- Mens en zorg (bb, kb en gl).

De vier modules van het profielvak kunnen in de context van één van de vier uitstroomgebieden aangeboden worden:

- Uiterlijke verzorging
- Facilitaire dienstverlening
- Gezondheidszorg
- Sport en bewegen.

Voor de sportieve leerling ligt het uitstroomprofiel Sport en bewegen het meest voor de hand en is biologie als profielgebonden avo-vak een interessante aanvulling. De keuze voor de inhoud en de werkwijze van biologie kan worden afgestemd op en geïntegreerd met sport- en beweegactiviteiten.

Beroepsgerichte keuzevakken

Om leerlingen met interesse voor bewegen en sport te kunnen bedienen, kan de school keuzevakken aanbieden die aansluiten bij het uitstroomgebied sport en bewegen. Daarnaast kunnen modules uit andere profielvakken aangeboden worden als keuzevak, bijvoorbeeld de module Organiseren van een activiteit voor een opdrachtgever van het profielvak D&P. Uit de bestaande lijst op <http://vernieuwingvmbo.nl/> hebben wij een aantal keuzevakken op een rij gezet:

- Sport en bewegen
- Voorkomen van ongevallen en EHBO
- (Re)creatieve activiteiten

▲ *Figuur 1. Structuur kern, profiel- en keuze van het beroepsgerichte programma (Kerckhoffs en Abbenhuis, 2015)*

Profiel:	Verplicht vak:	+ keuze uit:
EO, HBR	economie	wiskunde, Frans of Duits
Z&W	biologie	wiskunde of maatschappijkunde of aardrijkskunde of geschiedenis
BWI, PIE, M&T, MVI	wiskunde	NASK1
Groen	wiskunde	biologie of NASK1
D&P	twee vakken uit wiskunde, NASK1, biologie en economie	

▲
Tabel 2.
Profielgebonden
avo-vakken

- Facilitaire dienstverlening inrichting en verzorging
- Beveiliging en veiligheid
- Voeding en beweging
- Organiseren van een activiteit voor een opdrachtgever (module D&P)
- Geüniformeerde dienstverlening en veiligheid
- Recreatie (module HBR)
- Officemanagement
- Doelgroep activiteiten (schooleigen keuzevak).

Keuzevak Sport en bewegen

Het keuzevak Sport en bewegen (S&B) vormt de basis van het sportieve leerarrangement. Het leidend principe van dit keuzevak is, vergelijkbaar met LO2 op vmbo-gl/tl, het vervullen van regelende rollen bij sport en bewegen. Het gaat om het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van de volgende deeltaken (zie ook het examenprogramma Z&W onder keuzevakken op <http://vernieuwingvmbo.nl/>):

- informatie verstrekken over mogelijkheden om te bewegen en te sporten in de eigen regio
- voor een doelgroep een eenvoudig sportevenement of toernooi organiseren en uitvoeren
- assisteren en instructie geven bij sport- of bewegingsactiviteiten
- omgaan met veiligheid en voorkomen van blessures
- assisteren bij bewegen en gezondheidsprogramma's.

In dit keuzevak ligt het accent op het regelen en begeleiden van sport en beweegactiviteiten en niet zo zeer op het zelf beter leren sporten en te bewegen. Om geen verkeerde verwachtingen te scheppen is het belangrijk bij de informatieverstrekking en voorlichting aan leerlingen daar aandacht aan te besteden.

Andere 'sportieve' keuzevakken

Ook de andere keuzevakken hebben een relatie met het werken met en voor mensen, maar zijn minder direct verwant met sport en bewegen. Deze vakken zijn in te kleuren in de context van sport en bewegen. Het gaat bij deze vakken om gezondheid (Voorkomen

van ongevallen en EHBO, Voeding en beweging), recreatie en evenementen (Organiseren van een activiteit voor een opdrachtgever, Recreatieve activiteiten, Recreatie, Facilitaire dienstverlening zorg en welzijn) en Facilitaire dienstverlening (Beveiliging en veiligheid, Geüniformeerde dienstverlening en veiligheid, Officemanagement). Deze keuzevakken hebben verwantschap met het oude intersectorale programma Sport, dienstverlening en veiligheid (SDV).

Naast een selectie uit de bestaande keuzevakken kan een school er voor kiezen om in nauwe samenwerking met een ROC een eigen keuzevak te ontwikkelen, passend binnen de criteria die hiervoor gelden. Voor de meest actuele beschrijving van alle keuzevakken en de procedure om een nieuw keuzevak aan te vragen en te ontwikkelen, zie de website <http://vernieuwingvmbo.nl/>.

Wat betekent dit voor de LO-docent?

De docent-LO kan zich hard maken om het keuzevak Sport en bewegen aan te bieden op school om vervolgens dit keuzevak samen met collega's in te richten.

De LO-docent geeft aan alle kinderen LO-lessen en kan vanuit die betrokkenheid de leerlingen stimuleren om een sportief leerarrangement te kiezen. In principe geldt het voor alle leerlin-

Er ligt een mooie bijdrage voor de LO-docent bij het verzorgen van onderwijs in het keuzevak Sport en bewegen

gen, van alle profielen. Op deze wijze krijgen nog meer leerlingen de kans om te zien of een vervolgopleiding in het mbo met betrekking tot sport en bewegen iets voor hen is. Er ligt een mooie bijdrage voor de LO-docent bij het verzorgen van onderwijs in het keuzevak Sport en bewegen. In het tweede artikel bespreken we drie voorbeelden van leerarrangementen: een maximale, gemengde en minimale sport- en beweegvariant. ■

kernwoorden

vernieuwd vmbo, profielvakken, keuzevakken

Martha Haverkamp en Ger van Mossel zijn beide leerplanontwikkelaars bij SLO.

Dit artikel is een samenvatting van de SLO-publicatie Sportieve leerlingen in de bovenbouw van vmbo-bb/kb. Deze handreiking is te downloaden op <http://bewegingsonderwijs.slo.nl/>.

Bijeenkomst 'Wat doet de LO-docent in het vernieuwde vmbo/bb/kb?'

Op dinsdag 29 november is er van 17.00 uur tot 20.00 uur bij de KVLO een bijeenkomst over de rol van de LO-docent binnen de vernieuwde beroepsgerichte examenstructuur voor het vmbo-bb/kb. Deze bijeenkomst wordt samen met SLO georganiseerd. Tijdens de bijeenkomst bespreken we met vakcollega's welke mogelijkheden de vernieuwde beroepsgerichte examenstructuur heeft. Je kunt je via de website van de KVLO inschrijven.

Contact:

g.vanmossel@slo.nl